

सम्प्राप्ति

रोग निदान

व्याख्या

- यथा दुष्टेण दोषेण यथा च अनुविसर्पता ।

निर्वृत्तिः आमयस्य असौ सम्प्राप्तिः जातिः आगतिः ॥वा . नि.1/8

- कुपितानां हि दोषाणां शरीरे परिधावताम् ।

यत्रा संग्गाः ख वैगुण्यात् व्याधिः तत्र उपजायते ॥ सु.सू.24

- स एव कुपितो दोषः समुत्थानविशेषतः ।

स्थानांतराणिच प्राप्य विकारान् कुरुते बहून् ॥ मा .नि.

सम्प्राप्ति भेद

संख्या विकल्प प्राधान्य बल काल विशेषतः । मा .नि. 11

1) संख्या सम्प्राप्ति

व्याधिचे प्रकार - ज्वराचे आठ , उदराचे आठ

2) विकल्प सम्प्राप्ति

दोषाणां समवेतानां विकल्पोः अंशांश कल्पना ॥

कषाय रस व वाटाणा सर्व भावांनी युक्त वातप्रकोप करतात.

3) प्राधान्य सम्प्राप्ति

द्वंद्व व सांनिपातिक व्याधिमध्ये ज्या दोषाचे प्राधान्य त्याची चिकित्सा केली जाते.

सम्प्राप्ति भेद

संख्या विकल्प प्राधान्य बल काल विशेषतः । मा .नि. 11

4) बल सम्प्राप्ति

निदान ,दोषदुष्टी , पूर्वरूप, रूप,स्थानसंशयाचे स्वरूप यांच्यामधील संपूर्णता वा अल्पता व्याधि बल ठरवते.

5) काल सम्प्राप्ति

कालानुसार दोषांच्या स्थितीनुसार व्याधिची लक्षणे कमी अधिक होतात.

6) सामान्य विशेष सम्प्राप्ति

वातज ज्वरामध्ये पाचक पित्ताची सामान्य सम्प्राप्ति तर वातामुळे विशेष सम्प्राप्ति

सम्प्राप्ति भेद

- 7) स्थानिक व सार्वदेहिक सम्प्राप्ति
- 5) निज आगतू सम्प्राप्ति

सम्प्राप्ति ज्ञानाचे महत्त्व

- 1) हेतू
- 2) पूर्वरूप
- 3) स्थानसंश्रय
- 4) साध्यासाध्यत्व
- 5) व्याधिविनिश्चय
- 6) व्याधिव्यवच्छेद
- 7) चिकित्सा